

Олександр КОВАЛЕНКО

здобувач освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування», ЗУНУ
Науковий керівник – Тетяна ЖЕЛЮК, д-р. екон. наук,
професор, професор кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного університету

ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Формування безбар'єрного простору в територіальній громаді в сучасних умовах постає не лише як вимога дотримання міжнародних стандартів інклюзивності, а як фундаментальна стратегія забезпечення цілісності соціально-економічного простору та реалізації прав і свобод людини в умовах правового режиму воєнного стану та подальшого відновлення. Наукова парадигма розглядає безбар'єрність як комплексний феномен, що виходить за межі суто архітектурної доступності, охоплюючи цифрову, інформаційну, освітню, суспільну та громадянську сфери життєдіяльності. В умовах стрімкого зростання кількості осіб з інвалідністю, зокрема ветеранів та цивільних постраждалих внаслідок бойових дій, а також з урахуванням демографічного старіння населення та потреб внутрішньо переміщених осіб, формування універсального дизайну стає детермінантою життєздатності територіальної громади. Методологічна основа побудови такого простору базується на принципах Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [1], де ключовим суб'єктом реалізації виступають органи місцевого самоврядування, що володіють інструментами просторового планування та локального бюджетування.

Архітектурна та транспортна безбар'єрність є первинною ланкою в системі інклюзії, що передбачає повну адаптацію громадських будівель, закладів охорони здоров'я, освіти та культури до потреб маломобільних груп населення шляхом встановлення нормативних пандусів, ліфтів, підйомників,

тактильної плитки та звукових маячків. Важливою умовою є інтеграція принципів універсального дизайну ще на етапі розробки комплексних планів просторового розвитку територій, що дозволяє уникнути витрат на подальшу дороговартісну реконструкцію. Паралельно з фізичною доступністю критичного значення набуває інформаційна та цифрова безбар'єрність, яка реалізується через адаптацію офіційних веб-ресурсів громад до потреб осіб із порушеннями зору та слуху, забезпечення сурдоперекладу під час публічних заходів та впровадження легкого читання (Easy-to-read) для людей з когнітивними розладами. У контексті цифровізації надання адміністративних послуг безбар'єрність означає створення інтуїтивно зрозумілих інтерфейсів у ЦНАПах та забезпечення доступу до швидкісного інтернету навіть у віддалених населених пунктах громади, що нівелює географічну дискримінацію.

Економічна безбар'єрність у межах громади фокусується на створенні умов для фінансової самостійності вразливих груп населення через стимулювання соціального підприємництва та адаптацію робочих місць. Органи місцевого самоврядування мають використовувати механізми податкових преференцій та грантової підтримки для бізнесу, що впроваджує інклюзивні практики найму, перетворюючи соціальну допомогу на інструмент економічної активності. Освітня та суспільна безбар'єрність забезпечують рівний доступ до безперервного навчання та культурного життя, руйнуючи стереотипи та упередження щодо осіб з інвалідністю через проведення адвокаційних кампаній та інклюзивних мистецьких проєктів. Формування інклюзивної культури всередині громади є невидимим, але вирішальним чинником, оскільки фізичні бар'єри часто є наслідком бар'єрів ментальних у процесі прийняття управлінських рішень.

Системний підхід до управління якістю безбар'єрного простору потребує впровадження моніторингу на основі конкретних індикаторів, таких як відсоток доступності об'єктів соціальної інфраструктури, частка доступного громадського транспорту та рівень задоволеності мешканців інклюзивними сервісами. Застосування партисипативного бюджетування

дозволяє залучати безпосередніх користувачів – осіб з інвалідністю, батьків з маленькими дітьми, літніх людей – до визначення пріоритетних об'єктів для модернізації, що гарантує цільове та ефективне використання бюджетних коштів. Фінансова стійкість таких ініціатив забезпечується через поєднання ресурсів місцевих бюджетів, державних субвенцій та залучення міжнародної технічної допомоги, де безбар'єрність є обов'язковою умовою для отримання інвестицій на відновлення [2,3]. Таким чином, формування безбар'єрного простору є вищим проявом соціального вектору сталого розвитку територіальної громади, де кожен мешканець отримує можливість повної самореалізації, а сама територія набуває ознак сучасного, безпечного, безбар'єрного та конкурентоспроможного середовища, здатного до сталого розвитку в довгостроковій історичній перспективі, зміцнюючи загальнонаціональний гомеостаз та соціальну солідарність суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#n10>
2. Желюк Т.Л., Жуковська А.Ю. Джерела фінансового забезпечення інклюзивного розвитку територіальних громад. *Вісник економіки*. 2023. № 4. С. 183-202. DOI: 0.35774/visnyk2022.03.183. URL: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.03.183>
3. Жуковська А.Ю., Желюк Т.Л. Інклюзивний розвиток територіальних громад в умовах війни та післявоєнної відбудови. *Вісник економіки*. 2024. № 4. С. 24-45. DOI: 10.35774/visnyk2024.04.024. URL: <https://doi.org/10.35774/>